

Donavo, zgornjo Volgo in konci Finov za mestom Novgorodom.

Nekdanje in občno (splošno) ime Slovanov pri ptujcih je bilo Vendi ali Vindi (kakor bi rekel Indi); domače pa Spori ali Srbi, Lehi ali Polaki, Čehi, Rusi, Hrvati, Slovenci itd.

Ime Slovan ali Slavjan pride po misli učenih od slova, to je, besede, (s katero so se eden drugemu razumeli, kakor Nemec od nemega (mutastega), to je takega, ki ga Slovani niso razumeli), ali pa od stare boginje Slave, katero so predniki naši častili, in ktera se še dandanašnji v nekterih narodnih pesmah v spomin jemlje in čisla; ali pa tudi od slavni (imenitni), ker so si predniki naši slavo zadobili; Slavak in Slovak, Slavjan (po hrvaško, rusko in poljsko) in Slovan (po česko) je enako, ravno tako Slovenec ali Slovinec. (O tem je pisal J. P. Šafařík: „starožitnosti Slovanské“ in Jan Kollár: „Slava bohyně.“)

Slovani so narod največjega števila v Evropi, zakaj vseh se šteje okoli 80 milijonov, malo da ne deseti del cellega človeškega rodú. Imajo pod seboj polovico Evrope in kos Azije.

Slovani imajo v zgodopisji človeštva visoko mesto. Od nekdanj so spadali k tisti vrsti narodov, ki stanovitne prebivališča imajo, različni od kočovnikov ali pastirskih ljudstev in so prišli do take stopnje omikanosti, kakoršno nepokvareni narodi po prirojeni (naravni) poti v dolgem prehodu časa sami od sebe doseči zamorejo.

Prirojeno naravo Slavjanov hvalijo sami sovražniki njihovi, po katerih spričbah so bile prostota brez hudobije in zvižanosti, odkritoserčnost in občutljivost poglavitne znamenja njih zadržanja. Ta duh je prešinil tudi vse njih zakone in pravice, vero, življenja način in vse šege in navade.

Domače življenje Slovanov izkazovalo se je z mnogimi tihimi krepostmi ali čednostmi (Tugend, enost po česko): oni so bili delavni, trudoljubni in neprevzetni, krotki in pobožni ljudje in so ljubili nedolžne družbinske veselice.

Pri Slovanih je bil najpoglaviti način preživljanja poljedelstvo in gospodarstvo (kmetija), ko pervinski in najvikši njih element (živel), iz katerega so se še le vsi drugi razsnovali; vse je pri njih kazalo na to opravilo, vse mu je primerjeno bilo.

Slovani so si zidali hiše, v katerih so stanovali. Način njih zidanja ali stavbe je bil kmetijskemu življenju kar priležen; hiše so bile precej ena od druge postavljene, tako, da je vsaka rodovina v sredi svojih njiv ali zemljiš prebivala.

Dasiravno Slovani pri svojih poslopih niso imeli ne ključavnice ne zapahov, vendar pri njih tatvine in ropa ni bilo, kakor to sami nemški pisatelji spričujejo.

Zvunaj kmetijstva so se Slovani pečali tudi z obertnostjo in rokodelstvom; seosebno pa so bili dobri tesarji, kovači in zidarji, ter so v delanji ladij ali brodov, in rudništvu nevsakdanjo ročnost dosegli; zato so jih ne le Avari, ampak celó Greki pri delanji ladij radi vpotrebovali, in v tem so tudi Rimljane prekosili. Mnogo narodov se je tako kaj od Slovanov naučilo p. r. Greki, Rimljani, Avari, Madžari in Nemci.

Zraven oranja, čbeloreje, pastirstva in lova, s katerim so se Slovani v miru pečali, so kazali oni povsod nagnjenje k trgovstvu in kupčiji, kakor se je že v najstarišem času véliki del kupčije med Azijo in zahodno Evropo seosebno v slovanskih rokah znajdel.

Sosebno kupčija z jantrom (Bernstein) je bila iz početka le v roki Slovanov; ravno tako so prepeljevali kože, žito, med, vosek, izdelke lesa itd., nasproti so jemali v zameno zlato, srebro, svilo, orožje itd. To se je godilo večidel po južnem in severnem morji slovanskem (jadranskem in baltiskem), po Donavi, Dnjepru in Berezini, po Labi (Elbe) in Visli (Weichsel) in drugih rekah.

Nasledek trgovstva je bil pri Slovanih seosebno ta, da so vstale med njimi v lepem številu kupčijske mesta, ki so od starodavnih časov mnogo ljudstva, cvetečo obrtnost in dokaj bogatstva imele. Te mesta so pa bile po lastnosti ravne in z gojzdi obraščene zemlje večidel iz lesa storjene.

Mesta slavne bodi si zavoljo kupčije in bogatije, bodi si zavoljo vere in mogočnih hramov (vež) in drugih imenitnih poslopij so bile naslednje: Orekunda (Arkona), Vineta, Volin, Retra, Starigrad, Děvin, Solun, Srém, Beligrad, Novgorod, Kijev, Moskva itd.

Oskrbovanje starcov, bolnih in ubogih je bila prva dolžnost in občna čednost Slovanov; in zato se v njih deželah ni vidilo ne beračev ne potepuhov, kakor se še dandanašnjega dné nobeden ne najde v Černigori in na Srbskem, v slovanskih od ptujšine še ne navdanih deželah.

Nenavadno njih prijaznost in postrežljivost do ptujih (prišlcev) in gostov, izvirajočo iz prirojene dobrotljivosti slovanskega ljudstva in žlahtnosti srca sami njih sovražniki močno povišujejo, in pripovedujejo, da so veliko skrb imeli, jih prehraniti in iz mesta do mesta, kamorkoli so se namenili, jih prevažovali, kakor se še zmirom v grško-slovanskih deželah p. r. v Bulgarih godi.

Stari Slavjani so imeli ajdovsko (pagansko) vero, so pa vendar častili edinega najvikšega Boga, stvarnika nebes in zemlje, zraven katerega so tudi drugim manjšim bogovom, ko posrednikom med seboj in unim najvišjim, darove (žertve) prinašali, obstoječe v živini, ovcah in drugih živalih in plodih zemeljskih. Ravno tako so imeli vero na neumerjočnost duše in na prihodnje plačilo za dobre in hudobne dela po smrti.

Najpoglavitiši njih bogovi so bili: Perun ali Pirom, gospodar groma in bliska; Svatovit ali Svantovid, Sventovid, bog svitlobe in solnca; Prove ali Prono, bog pravice; Radegast ali Rodhost, bog vojske in gostoljubnosti; Belbog in Černobog, eden vir vsega dobrega, drugi vsega zlega.

Najimenitniše boginje slovanske so pa bile sledeče: Živa, boginja hrane, vertov in poljskih plodov; Lada, boginja ljubezni in zakona; Morana, boginja smrti; Slava, boginja ognja, bleska in slave, od ktere bi po mislih nekterih ime Slavi ali Slovani priti utegnilo.

(Dalje prihodnjič.)

Prislovice narodne jugoslavske. *)

Tko može biti svoj, neka ne bude tuj (tuj)!

Tvoja ti je kuća prostrana!

Moja kućice, moja slobodnićice!

Neima brata, dok ne rodi majka!

Tudje ne mrzi, al svoje ljubi!

Gdje brat bratu ruku pruži,

Ondje dom i rod ne tuži!

Teško onom, čiji lonci očekivaju začim iz susjedstva!

O moj kume, neuzdaj se u me, nego u se i u svoje kljuse!

Bolja svoja koljeba, nego tudja palaća!

Svaka ptica leti u svoje jato (gnjezdo)!

Tudje ruke neizčesaše sraba!

S tudja hata (konja), u sried blata (pada se)!

Pomisli, pak učini!

Izpeci, pak reci!

Žežen (trd post) kašu hladi!

Tko radi, Bog ne brani!

Kako si tko prostre postelj, onako spava!

Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari!

Tko je ranjen, traži melema (išče flaštra)!

Tko nepriznaje brata za brata, priznat' će tudjinu za gospodara!

*) Ti hrvaški pregovori so tako lahko razumljivi, da se nam ni treba zdelo predstavljati jih v naš slovenski jezik.

Težko svagdje svome brez svojega!

Nije ti samo ono brat, što ti ga je rodila majka, nego
tkogod ti je dobro rad!

Gledaj s kim ćeš u sprež!

Kad se bratska srдца slože,

I olovo (svinec) plavat može;

A nesloga kad zavlada,

Isto perje na dno pada! —

Gdje pamet vlada, ondje se ne strada!

Gdje su same strasti, ništ' nemože cvasti!

Tko nas razdružuje, podsieca nam žile!

Bog pomože oraču, a ne spavaču!

Pogum.

Nevarno je,

Če se približa kuga nam,

Uname se ko ognja plam; —

Nevarno, kadar vojska vstane,

Vojakom seče hude rane.

Nevarno je,

Na mah če burja se napne,

Spod neba strašen ogenj žgè —

Tù trese gospodar se barke,

Tam žene veter plamne žarke.

Nevarno je,

Če glas „svoboda!“ sproži se!

Zatvora ljudstvu se odpre,

Skoz njo da razuzdanost šine —

Prej plamna moč, ko taka, mine.

Nevarno je!

Pa vem nevarnost večo še,

Če u skušnjavi človek je:

Mu zmagati je nemogoče

Si misli, raj' v nevarnost hoče.

Nesrečnik je —

Ne truplo samo si razdrè,

Kaj več — on dušo si zatrè; —

Ne misli pa, da druge zmage,

Ko trdne volje, manj so drage.

F. J.

Kratkočasnica.

Medved in tat.

Nekega Italijana po Ogerskem z medvedom in opico (merkenco) potujočega mrak vjame, ko je s svojo družino ravno do nekega mlina prišel. Italijan prosi mlinarja, da bi ga on z njegovo družino čez noč v hišo vzel. Mlinar na to reče: „Tebe in opico bi mogel prenočiti, ali kam z medvedom?“ Italijan zapazivši svinjak blizu mlina, reče: Medveda bomo v svinjak zaprli, ako je prazen.“

Mlinar: „Ni prazen, pa prav imaš, zjutraj hočem svojo debelo svinjo zaklati, in za nočjo jo hočeva v kuhinjo spraviti, medveda pa v svinjak djati.“

Kakor rečeno tako storjeno.

O polnoči začujeta mlinar in Italijan nek strašen jok in stok in klicanje na pomoč. Obadva vstaneta in ideta gledat, kaj da je? Spet zaslišita glas — iz svinjaka: pomagaj, kdor je živ! o pomagaj, kdor je živ! o pomagaj, kdor more pomagati! za Božjo voljo!“

Mlinar povzdigne glas: „Kdo je? kaj je?“

Glas iz svinjaka: „Dragi moj kume! jaz sem! jaz tvoj kum (botr) in sosed J.; vse ti hočem povedati, samo da mi pomagaš; za Božjo voljo! Glej, kume, jaz sem mislil nočjo tebi tvojo debelo svinjo ukrasti, pa vlezim v svinjak — za Božjo voljo! zgrabim svinjo za nogo, pa ona se v hipu v živega hudiča spreobrne; me zgrabi, se na me

vsede, me gnjete in tlači, — ima dolge kremplje, me grizo in češe (zaušnice daje) in kamor me prime, mi kos mesa odtrga; za Božjo voljo! pomagaj mi brate! reši me živega hudiča! nikadar več nečem krasti.“

Na to se Italijan oglasi, medvedu zapové, da naj človeka izpusti, in iz svinjaka pride. Tat pa je bil vesel, da je živ iz svinjaka prišel, akoravno je močno razpraskan in razmesarjen bil.

— V neki ulici se srečata dva znana žganjčarja, Anton in Blaže. Po navadnem pozdravljanji pravi Anton Blažetu: Blaže! kaj bi bilo, ako bi šla vsak en frakeljček slivovice pit; v „zlati luknji“ so predvčeranjem kaj dobro kapljico nastavili. — Ljubi Anton, mu odgovori Blaže, hodi ga le sam pit, jez ne grem s teboj. Čudeč se čez tak odgovor, reče Anton: kam pa čem to zapisati, da se ti danes žganjča braniš? — Blaže mu odgovori: Prijatelj, jez ne pijem žganja več, in to iz treh vzrokov: Je danes ravno leto in dan, kar so mi moja mati umrli, in sem obljubo storil, da ne bom več žganja pil, — drugo je to, da sem se zapisal v bratovšino, ki se nikdar ne dotakne žganja, in tretje je to, da sem ga — ravno pred pol ure že dva frakeljna spraznil.

Povabilo.

Vstreči mnogim željam Celjanov in daljne okolice položili so zdolej podpisani prošnjo pri c. kr. namestništvu v Gradcu, ter ji pravila predložili, po katerih bi smeli osnovati v Celji narodno čitavnico slovensko.

Slavno c. kr. namestništvo poterdilo je z odpisom dne 20. p. m. pravila ter dovolilo osnovo „narodne čitavnice“.

Pravila čitavnice priložene so današnjim „Novicam“.

S tem povabilom naznanujemo podpisani, ki smo tudi podpisali prošnjo za dovoljenje čitavnice, da nam bo prepustil konec prihodnjega mesca gospod Balant v Celji (zum Mohren) 2 prostorne sobi, in da mislimo slovesno odpreti čitavnico na svečnico, to je 2. dne prihodnjega mesca, kar pa se bode po „Novicah“ pozneje še naznanilo.

Povabujemo tedaj vse prijatelje mile naše slovenščine in naroda našega, da se obilno zapišejo v to občekoristno narodno društvo.

Oglasiti se pa in plačati zamore za sedaj vsakdo osebno ali pismeno pri g. Franc Kapus-u, trgovcu v Celji.

Veliko laglje in hitreje pa bi se naberali družtveniki, ako bi vzel v roke to reč v vsaki okolici kak domoljub, ki mu je mar za uspeh čitavnice, kar se priporoča sosebno prečastiti duhovščini naši.

V Celji na sv. Štefana dan leta 1861.

Dr. Štefan Kočevar.

Ivan Žuža.

Franc Kapus.

Andrej Pirnat.

Dopisi.

Iz Zagreba. Sl. saborska pisarna izdala je poziv na podpis in predplačo na „Spise i dnevnik“ sabora hrvatskega letošnjega, ki bojo obsegali vse, kar je bilo predmet onega sabora od konca do kraja, pa tudi vse, kar so dovršili saborski odbori in pododbori in pojedini saborski članovi, pa se saboru zavoljo njegovega razpuščenja predložiti ni moglo. Saborski spisi, ki bojo najkasneje do konca januarja na svetlo prišli, bojo obsegali 4 zvezke, vsaki okoli 20 pól. Cena jim je 6 gold., plačevalo se bo po sprejeti knjigi za vsaki zvezek 1 gold. 50 kr. nov. dn. Saborski dnevnik bode obsegal kakih 100 pól. Na prvi razdelek tega dela je predplača odložena na 6 gold. 50 kr., na drugi razdelek pa podpisek (subskripcija) s 3 gold. 50 kr. Dela takošne važnosti z mnogo besedami priporočati ni treba — pravi poziv — naša povestnica malo ima saborov tolike važnosti kakor je bil 12. nov. 1861 razpuščen zbor. — Naj tedaj